ಡಾ|| ಚನ್ನಬಸವ ಹಿರೇಮಠ*

ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನದ ಭಾವನಗಂಧವಾರಣ-ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟನೆ

ಇಂದಿನ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುನಗುಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ನಂದವಾಡಿಗೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಕರಡಿಕಲ್ಲು–೪೦೦ ವಿಭಾಗದ ಒಂದು ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿತ್ತು.[1] ಕಾಲನಿರ್ದೇಶನ ವಿಲ್ಲದ ಚಾಲುಕ್ಯ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ ಒಂದನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೪೩–೧೦೬೮)ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಅಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಶಾಸನ ತುಂಬ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.[2] ನಾಗಲಿಂಗ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರಿನ ಕಂಬದ ಮೂರು ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅದರ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು, ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ 'ಭಾವನಗಂಧವಾರಣ'ನ ದಾನದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವು ಫಲಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಆತನ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಭಾವನಗಂಧವಾರಣರು ಒಬ್ಬನೆ ? ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆ ? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ.

ಶಾಸನ ಸಂಪಾದಕರು ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೭೦ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನ ಹೆಸರಿರುವ ಭಾಗ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದ್ದು, ಭಾವನಗಂಧವಾರಣನೂ ಯಾರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.[3] ಡಾ|| ಪಿ.ಬಿ. ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಈ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನು 'ಭಾವನಗಂಧವಾರಣ' ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದು, ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಆತನ ಹೆಸರಿರುವ ಶಾಸನದ ಭಾಗ ತ್ರುಟಿತಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.[4] ಈಚೆಗೆ ಡಾ|| ಹಂಪನಾ ಅವರು ಇಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಒಂದನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮಗ ಎರಡನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರೂ ಕೂಡ ಡಾ|| ಪಿ. ಬಿ. ದೇಸಾಯಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅವನಿಗೆ 'ಭಾವನಗಂಧವಾರಣ' ಬಿರುದಿತ್ತು ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.[5]

ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ರಾಣಿ, ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದವರು ಅವರವರ ಅಂಕಕಾರನೆಂದೂ, ಗಂಧವಾರಣನೆಂದೂ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.
ಉದಾ : 'ಮೈಳಲದೇವಿಯಂಕಕಾರ', 'ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲನಂಕಕಾರ', 'ಚಂದಲದೇವಿಯ ಗಂಧವಾರಣ' ಇತ್ಯಾದಿ.

---

* ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಎಲ್. ವಿ. ಡಿ. ಕಾಲೇಜ್, ರಾಯಚೂರು.

1 ಸೌ. ಇ. ಇ. VI, ೫೫೮, ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರಬಲ್ಲಾಳದೇವ, ಹೇಮಾವತಿ, ಮಡಕಶಿರ (ತಾ), ಅನಂತಪುರ (ಜಿ).

2 ಅದೇ. XI(i) ೧೦೩, ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೭೦, ನಂದವಾಡಿಗೆ, ಹುನಗುಂದ (ತಾ), ಬಿಜಾಪುರ (ಜಿ).

3 ಅದೇ. ಪು. ೯೯–೧೦೦.

4 P. B. Desai., *Jainism in South India and some Jaina Epigraphas*, 1957. p. 106-7.

5 ಹಂಪನಾ., ನಂದವಾಡಿಗೆ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ, ಸಾಧನೆ, ಸಂ. ೨೧-೨೨, ಸಂ. ೧–೪, ೧-೨ (ಸಂಯುಕ್ತ), ಪು. ೫೦-೭೪.

ಇನ್ನು ಅವರೊಂದಿಗಿನ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು 'ಪಾವನಂಕಕಾರ', 'ಅಮ್ಮನಗಂಧವಾರಣ'. 'ಭಾವನ ಗಂಧವಾರಣ'ರೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಅನೇಕ ಬಿರುದು ಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಮ್ಮನಗಂಧವಾರಣ'ವೂ ಒಂದು.[6] ಆದರೆ ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಅಮ್ಮನ ಗಂಧವಾರಣವಲ್ಲ ; ಭಾವನಗಂಧವಾರಣ. 'ಅಮ್ಮ' ಎಂದರೆ ತಂದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಇನ್ನು 'ಭಾವ' ಪದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕನಗಂಡ ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಮ್ಮನಗಂಧ ವಾರಣನು ತಂದೆಯ ಅಂಗರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದರೆ, ಭಾವನಗಂಧ ವಾರಣನು ಅಕ್ಕನಗಂಡನಿಗೆ ಅಂಗರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪಂಪ–ರನ್ನರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮನ ಗಂಧವಾರಣವು ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿದೆ.[7] ಆದ್ದರಿಂದ ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನದ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಭಾವನಗಂಧವಾರಣನು ಎರಡನೆಯ ಸೋಮೇ ಶ್ವರನೆಂಬ ಹಂಪನಾ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ತಂದೆಯೂ ಮಗನಿಗೆ ಭಾವನಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾವನಗಂಧವಾರಣನು ಬೇರೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಬೆಳ್ವೊಲ–೩೦೦, ಪುಲಿಗೆರೆ-೩೦೦. ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೭ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಮುಳುಗುಂದ ಶಾಸನ ಹೇಳಿದೆ.[8] ಅವನು 'ಸಂಬಟಮದನ ಮಹೇಶ್ವರ', 'ತ್ರಿಪುರಹರ ಲಬ್ದವರಪ್ರಸಾದ', 'ತ್ಯಾಗವಿನೋದ', 'ಮುಂಜುಡಿಯ ಮಂಡಳಿಕ', 'ಬಿರುದಬಂಗಾರ', 'ಮೈಳಲ ದೇವಿಯಂಕಕಾರ', 'ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಮಕರಧ್ವಜ', 'ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಮಲ್ಲದೇವರಚಟ್ಟ', 'ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಂತಾರಣ', 'ಭಾವನಗಂಧವಾರಣ', 'ಚೋಳಕುಳಕಾಳದಂಡ', 'ಚೋಳಘರಟ್ಟ', 'ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳಂಗೊಂಡ' ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಯರಗುಪ್ಪಿ[9] ಗದಗ[10], ನವಲಿ[11] ಶಾಸನಗಳೂ ಅವನನ್ನು 'ಭಾವನ ಗಂಧವಾರಣ', 'ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಶಿರಚ್ಛೇದನ' ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾಗಿ ಕರೆದಿವೆ. ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನವೂ ಭಾವನಗಂಧ ವಾರಣನಿಗೆ 'ಚೋಳಂಗೊಂಡ' ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದುದನ್ನು ದಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.[12] ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನದ ಭಾವನಗಂಧವಾರಣನು ಪೆರ್ಮಾಳಮಾದರಸ ನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಹಿರಿಯರಸಿ ಮೈಳಲದೇವಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿವೆ.[13] ಸೋಮೇಶ್ವರನ ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಗಂಗ, ಹೊಯ್ಸಳರಂಥ ಸಾಮಂತರ ಕುವರಾರಿಯರೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[14] ಅದರಂತೆ ಮೈಳಲದೇವಿಯೂ ಬಹುಶಃ ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನ ಹಿರಿಯ ಸಹೋದರಿ

---

6 ಇದಲ್ಲದೆ ಸಮರ ಪ್ರಚಂಡ, ಪರಕರಿಮದನಿವಾರಣ, ದಾನಕಾನೀನ, ರೂಪ ಮನೋಜ-ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಭಾವನಗಂಧವಾರಣ ಬಿರುದಿದ್ದುದನ್ನು ಯಾವ ಶಾಸನಗಳೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ. ನೋಡಿ : ಸೌ ಇ ಇ XI (i) ೭೪. ೧೦೪೯, ಹೊಂಬಳ, ಗದಗ (ತಾ) ; ಎ ಇ XVI, ೧೦೫೩, ಮುಳುಗುಂದ, ಗದಗ (ತಾ).

7 ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ ೧–೧೪೮ ವಚನ ; ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯ ೧-೧೦.

8 ಸೌ ಇ ಇ XI (i) ೯೭, ೧೦೬೭ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೩, ಮುಳುಗುಂದ, ಗದಗ (ತಾ).

9 ಬಿ. ಕೆ. ೩೬/೧೯೩೩-೩೪, ಉಲ್ಲೇಖ : Gopal, B. R., *The Chalukyas of Kalyani and the Kalachuris,* 1981, Dharwad, p. 202.

10 ಬಿ. ಕೆ. ೧೮೯/೩೨-೩೩, ೧೦೬೪, ಗದಗ, ಗದಗ (ತಾ).

11 ಬಿ. ಕೆ. ೭೧೪/೫೮-೫೯, ೧೦೬೬, ನವಲಿ, ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು (ತಾ), ರಾಯಚೂರು (ಜಿ).

12 "ರಾಜಧಾನಿ ಕಲ್ಯಾಣದೊಳ್ ತುಂಬೇಶ್ವರಮುಂ ಮಟಮುಂ ದೀಪ ಮಾಳೆಯುಂ ಕೆಱೆಯುಮಂ ರಾಜಧಾನಿಯಣ್ಣಿಗೆಱೆಯೊಳ್ ಚೋಳಂಗೊಂಡ ಶ್ರೀ ಮತ್ರೈಪುರುಷದೇವರ ಸಾಲೆಯುಂ..........."

13 ಸೌ ಇ ಇ XI (i) ೧೦೩, ೧೦೭೦. ನಂದವಾಡಿಗೆ, ಹುನುಗುಂದ (ತಾ) : ಅದೇ. ೯೭, ೧೦೬೭ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೩, ಮುಳುಗುಂದ, ಗದಗ (ತಾ).

14 ನೋಡಿ. Gopal B. R., *The Chalukyas of Kalyani.* p. 197–98.

ಯಾಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮೈಳಲದೇವಿಯ ಅಂಕಕಾರ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲದೇವರ ಚಟ್ಟನೆನಿಸಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಭಾವನಗಂಧವಾರಣನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಮೈಳಲದೇವಿಯು ಮಾದರಸನ ಸಹೋದರಿ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಆಧಾರಗಳ ಕೊರತೆ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ ಯಾದರೂ ಹಾಗೆ ಊಹಿಸಲವಕಾಶವಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಬಂಧ ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಅವನು ಚೋಳರ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಸಾರಿರಬೇಕು.

ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬಲಾಢ್ಯ ಅರಸರೆಂದರೆ ಚೋಳರು. ಇವರಿಗೂ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಗೂ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಿಂದ ಜಗಳ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಗೆದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚೋಳರು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ 'ಕೊಪ್ಪಂ' ಯುದ್ಧವೂ ಒಂದು. ಈ ಸ್ಥಳವು ಇಂದಿನ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ 'ಕೊಪ್ಪಳ'ವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.[15] ಈ ಕದನದಲ್ಲಿ ೧ನೇ ರಾಜಾಧಿರಾಜನು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನನ್ನು ಶಾಸನಗಳು 'ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳಂಗೊನ್ಡ', 'ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳ ಶಿರಚ್ಛೇದನ' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಆಜನ್ಮ ವೈರಿಗಳಾದ ಚೋಳರನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ, ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳನನ್ನು ಕೊಂದಿರಬೇಕು. ಅವನ ಈ ಹೋರಾಟದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮತ್ತು ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸಗಳನ್ನೇ ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನ ಹೀಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದೆ.[16]

ಚಂ ॥ ಪದಹತಿಯಿಂನೆಲಂನ್ನಡುಗೆ ಕರ್ಣಚಳಾಚಳದಿಂದ ಮಬ್ಬಿಗ
ದ್ಗದಗೆ ಕರಾಭಿಘಾತದ ಗುರ್ವ್ವಣೆಯಿಂ ಭಗಣಂ ಧರಾತಳ
ಕ್ಕುದಿರೆ ನಿಶಾತದನ್ತಘನ ಘಟ್ಟಣೆಗಳ್ಕಿದಿಶಾಗ ಜವ್ರಜಂ
ಬೆದಱೆ ವಿರೋಧಿಯಂ ತುಳಿದು ಕೊಲ್ವುದು ಭಾವನಗಂಧವಾರಣಂ

ಚಂ ॥ ಪರನರಪಾಳ ಸೈನ್ಯ ನವರಕ್ತ ಸರೋವರಮಂ ಕಲಂಕಿ ಭೀ
ಕರ ಸುಭಟಾಂತ್ರ ಜಾಳಮೃದು ಪಂಕಜನಾಳ ಮನುಜ್ಜ್ವ ಮಸ್ತಕಾಂ
ಬುರುಹಮನೊಂದು ಗುಂದದೆ [ಕಿ]ಮುಟ್ಟ್ವಿಜಿತ ಸ್ರಮದಿಂತಗುಳ್ದುಸಂ
ಗರ ಜಳಕೇಳಿಯಂ ಮೆಱೆಯುತಿರ್ಪುದು ಭಾವನ ಗಂಧವಾರಣಂ

ಪ್ರಭುವರ್ಗದವರು ದಾನ–ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪುತ್ರೋತ್ಸವ, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ಯುದ್ಧ ವಿಜಯ–ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನು ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಂದು, ವಿಜಯಿಯಾದ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ–ಜಿನ ದೇವಾಲಯ, ಕೆರೆ–ಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿರಬೇಕು. ಈ ವಿಜಯ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸಂತೃಪ್ತಿಗೊಂಡ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಇಮ್ಮಡಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗ ಎರಡನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಳ್ವೊಲ–೩೦೦, ಪುಲಿಗೆರೆ–೩೦೦ ವಿಭಾಗಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನು ಭಾವನಗಂಧವಾರಣನಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.[17] ಈ ಒಡೆತನದ ಜೊತೆಗೆ

15 Gopal B. R., *The Chalukyas of Kalyani*. ಪು. ೧೬೯.

16 ಸೌ ಇ ಇ XI (i) ೧೦೩, ೧೦೭೦, ನಂದವಾಡಿಗೆ

17 ಎರಡನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೪೪-೧೦೫೪ರ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೪-೧೦೬೦ರ ವರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮನ್ನೆಯ ಮಹಾಸಾಮಂತ ಇಂದ್ರಕೇಸಿಯರಸನು ಆಳತೊಡಗಿದನೆಂದು ಕುಯಿಬಾಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳಿವೆ. (ನೋಡಿ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಗೋಪಾಲ್, ಬಿ. ಆರ್., ಪು. ೨೦೨). ಆದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೨ ರಿಂದ ಈ ಇಂದ್ರಕೇಸಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನೂ ಈ ವಿಭಾಗಗಳ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಶಾಸನಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿವೆ. ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದು, ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಕೇವಲ ಒಂದು ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದ್ರಕೇಸಿಯೂ ಬಹುಶಃ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿರಬೇಕು.

ಅವನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿ ಪದೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದನು.

ಇನ್ನು ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳನ ೩೬ನೇಯ ವರ್ಷದ ಉಲ್ಲೇಖದ ಮೇಲಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳ ಯುದ್ಧವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೪ರ ಆರಂಭದ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.[18] ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೪ರಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜನು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದಿದ್ದಾನೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನು ಈ ವಿಜಯದ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಸಿರಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಕ್ರಿ ಶ. ೧೦೭೦ ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನದ ಕಾಲವಾಗಿರದೆ ಅದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೫ ರಿಂದ ೧೦೬೦ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಚನೆಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನ ರಚನೆಗೊಂಡಾಗ ಅವನಿನ್ನೂ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿ ಪದೋನ್ನತಿ ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೬೨ರ ವೇಳೆಗೆ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿ ಪದೋನ್ನತಿ ಪಡೆದಿದ್ದನೆಂದು ಯರಗುಪ್ಪಿ ಶಾಸನ ಹೇಳಿದೆ.[19]

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಚರ್ಚೆಗೆ ಗ್ರಾಸವಾಗಿದ್ದ ನಂದವಾಡಿಗೆ ಶಾಸನದ ಭಾವನಗಂಧ ವಾರಣನು ಚಾಲುಕ್ಯರ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸಾಮಂತನಾದ ಪೆರ್ಮಾಳ ಮಾದರಸನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಅಕ್ಕ ಮೈಳಲ ದೇವಿಯನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಒಂದನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಂಬಂಧಿಯಾದನು. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯನಾಗಿದ್ದ ರಾಜಾಧಿರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಚೋಳಕುಳಕಾಳದನ್ನ, ರಾಜಾಧಿರಾಜಚೋಳಂಗೊನ್ದ ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿ ಪದೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ನಲ್ಲದೆ ಬೆಳ್ವೊಲ, ಪುಲಿಗೆರೆ ವಿಭಾಗಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಪೂರ್ವದ ಅವನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿವರಗಳು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

---

18 ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ನಂತರ ಆತನ ತಮ್ಮ ಎರಡನೆಯ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೫, ಆಗಸ್ಟ್ ೧೭ರಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಮಣಿಮಂಗಲ ಶಾಸನ ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳ ಯುದ್ಧವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದಿರಬೇಕು. ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ೩೬ನೇ ವರ್ಷದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ಅದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೪ಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವನು ಶಕ ೯೭೬ನೆಯ ಜಯಸಂವತ್ಸರದ ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿದುದನ್ನು ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ಇದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೪ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೪ರ ಆರಂಭದ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಕೊಪ್ಪಳ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿರಬೇಕು. ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಗೋಪಾಲ್ ಬಿ. ಆರ್., ಪು. ೧೬೯-೭೦.

19 ಬಿ. ನಂ. ೩೬/೩೩-೩೪, ಯರಗುಪ್ಪಿ.